

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата юридичних наук,
доцента Авраменко Світлани Михайлівни на дисертацію
Панасюк Вікторії Вікторівни «Розслідування домашнього
насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Ефективне розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку є актуальним викликом для вітчизняних правоохоронних органів, особливо в умовах соціальної вразливості цієї категорії потерпілих та підвищення рівня латентності таких кримінальних правопорушень. Їх виявлення, документування та доказування потребує переосмислення традиційних підходів криміналістики та розробки спеціалізованих методик розслідування, адаптованих до вікових, психологічних і соціальних особливостей потерпілих.

Актуальність досліджуваної проблематики зумовлена недостатнім рівнем системних криміналістичних досліджень у сфері домашнього насильства щодо осіб похилого віку, відсутністю єдиного підходу до повного встановлення всіх форм насильства (фізичного, психологічного, економічного та їх поєднань), а також складністю доведення ключової ознаки кримінального правопорушення – його систематичного характеру. Додатково проблематика ускладнюється відсутністю усталеної слідчо-судової практики щодо кваліфікації таких діянь за ст. 126¹ КК України, що зумовлює неоднакове застосування норм права та труднощі в доказуванні.

Згідно з узагальненими даними правоохоронної практики, значна частина кримінальних проваджень цієї категорії характеризується високим рівнем латентності, оскільки потерпілі особи похилого віку часто не повідомляють про факти насильства через емоційну або матеріальну залежність від кривдника, страх ізоляції або погіршення умов проживання. Це призводить до того, що офіційна статистика не повною мірою відображає реальний масштаб проблеми, а значна частина випадків виявляється лише на етапі ускладненого розслідування або під час надання медичної чи соціальної допомоги.

Вказані та інші обставини засвідчують актуальність обраної здобувачкою дисертації.

Мета і завдання дослідження. Мета і задачі дослідження. Основна мета, яку поставив перед собою дисертант – це розроблення теоретичних

засад і практичних рекомендацій щодо ефективного розслідування випадків домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, з огляду на специфіку елементів криміналістичної характеристики й тактичної організації слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

У процесі досягнення вказаної мети здобувач вирішив наступні завдання:

- з'ясовано сучасний стан наукових досліджень розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку;
- систематизовано елементи криміналістичної характеристики означених протиправних діянь, виявити кореляційні зв'язки й залежності між її елементами;
- визначено особливості початкового етапу досудового розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку, а також обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування;
- висвітлено типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, запропонувати алгоритми дій слідчого для таких ситуацій;
- окреслено організаційні аспекти досудового розслідування домашнього насильства, визначити роль взаємодії з іншими суб'єктами протидії домашньому насильству, вчиненому щодо осіб похилого віку;
- проаналізовано особливості проведення огляду місця події під час розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку;
- конкретизовано завдання й особливості тактики допиту потерпілих осіб похилого віку відповідно до їхніх вікових, психологічних і когнітивних особливостей;
- розглянуто специфіку призначення судових експертиз і підходи до використання інших форм спеціальних знань під час розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку;
- досліджено тактичні та процесуальні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало, вони відповідають вимогам МОН України та обраній темі дисертаційної роботи.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі досудового розслідування випадків домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку.

Предмет дослідження – розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку.

Актуальність обраної теми дослідження додатково аргументується тим, що обрана тема дослідження пов'язана із **науковими програмами, планами, темами**. Зокрема, дисертаційне дослідження виконане відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою

статі на період до 2025 року (постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 року № 326) й Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року (протокол № 14) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 1134, 2022 р.).

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких відповідає поставленим завданням дослідження. Зокрема, в межах дисертаційного дослідження автором використано комплекс загальнонаукових, спеціально-юридичних і міждисциплінарних методів пізнання, зокрема: діалектичний, системний, історико-правовий, логіко-юридичний, статистичний, соціологічний (анкетування, узагальнення експертних оцінок), контент-аналіз, метод криміналістичного моделювання, ризико-орієнтований підхід, case-study та порівняльно-правовий метод та інші методи наукового пізнання.

Робота має належне емпіричне підґрунтя: **емпіричну основу дослідження становлять** зведені матеріали аналізу 100 кримінальних проваджень, відкритих за ст. 126¹ КК України протягом 2021-2025 років у різних регіонах України; узагальнені результати опитувань, проведених серед 225 працівників правоохоронних органів, які безпосередньо в своїй практичній діяльності стикалися з випадками вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку з усіх областей України; аналітичні матеріали, зокрема звіти, узагальнення та статистичні дані МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення поставленої мети з точки зору методології дисертаційне дослідження В.В. Панасюк базується на основі діалектичного підходу з використанням широкого спектру як загальнонаукових, так і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Визначені здобувачкою у дисертації методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, з доволі коректним підходом, що забезпечило належний рівень повноти, об'єктивності та достовірності результатів наукового пошуку.

Заслуговує на увагу проведений аналіз наукових розробок та дисертаційних праць відповідно до предмету дослідження, що вказує на врахування здобувачкою наявних тенденцій розвитку у вітчизняному та міжнародному правовому регулюванні та практиці реалізації криміналістичного забезпечення розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку.

Дисертантка у роботі використала належні емпіричні джерела: зведені матеріали аналізу 100 кримінальних проваджень, розпочатих за ст. 126¹ КК України протягом 2021–2025 років у різних регіонах України; узагальнені результати опитувань, проведених серед 225 працівників правоохоронних органів (слідчих і підрозділів превенції), які безпосередньо у своїй практичній діяльності працювали з випадками вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку, з усіх областей України; аналітичні матеріали, зокрема звіти, узагальнення та статистичні дані МВС України, НПУ, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України (звіти й узагальнення Верховного Суду, роз'яснення Конституційного Суду України).

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дисертаційного дослідження В.В. Панасюк характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що представлена дисертаційна робота є одним із перших комплексних монографічних досліджень розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, з огляду на їх підвищену віктимність, специфіку слідової картини й особливості процесуальної діяльності органів досудового розслідування. Сформовано ряд наукових положень, що характеризуються новизною:

вперше:

– розроблено комплексні наукові засади розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, які ґрунтуються на положеннях криміналістики, соціально-психологічних наук, чинного законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, а також на аналізі правозастосовної практики органів досудового розслідування і судових інституцій. Вони інтегровані в науково обґрунтовану модель і практичний інструментарій досудового розслідування, предмет якого визначається криміналістичною характеристикою злочинів домашнього насильства щодо осіб похилого віку, а зміст – науково-пізнавальними процесами, що зумовлені тактичними завданнями й типовими слідчими ситуаціями на початковому етапі розслідування;

– аргументовано необхідність виокремлення специфічного додаткового елемента криміналістичної характеристики домашнього насильства – систематичності насильницьких дій, оскільки він є конструктивною ознакою цього злочину, а доведення домашнього

насильства неможливе без встановлення повторюваності протиправної поведінки щодо потерпілої особи;

– сформовано методичні рекомендації, що передбачають тактичні засади проведення допиту потерпілих осіб похилого віку, що дає змогу ефективно планувати слідчі (розшукові) дії, враховувати вікові, фізичні та психологічні особливості потерпілих і передбачати потенційні способи приховування насильства.

Здобувачем за результатами дослідження *удосконалено*:

- історіографічний огляд наукових досліджень проблем розслідування випадків домашнього насильства щодо осіб похилого віку, з огляду на сучасні висновки дисертаційних робіт, монографій, наукових статей, навчальної літератури з криміналістики. Проаналізовано ключові підходи до формування криміналістичної характеристики таких злочинів, тактичних і методичних аспектів проведення слідчих (розшукових) дій;

- перелік ключових складників криміналістичної характеристики домашнього насильства щодо осіб похилого віку, серед яких особа правопорушника та потерпілого, предмет протиправного посягання, способи вчинення, слідова картина й обстановка вчинення злочину. Увагу зосереджено на взаємозв'язках між цими елементами, їхніх кореляційних залежностях і впливі на формування типових слідчих ситуацій;

- організаційні й тактичні рекомендації щодо проведення огляду місця події в кримінальних провадженнях про домашнє насильство щодо осіб похилого віку, з огляду на характерну слідову картину й умови сімейного середовища;

- підходи до взаємодії слідчого з іншими законодавчо визначеними суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі, шляхом обґрунтування необхідності її системного та безперервного здійснення відповідно до законодавства.

У роботі дістали подальшого розвитку:

– наукові положення в частині доручення проведення судово-медичних, судово-психологічних і психіатричних експертиз, використання інших форм спеціальних знань (участь спеціалістів у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, консультації спеціалістів) під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку;

– підходи до визначення обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування домашнього насильства, з огляду на специфіку доказування в кримінальних провадженнях щодо осіб похилого віку;

– типові слідчі ситуації початкового й наступного етапів розслідування аналізованих кримінальних правопорушень, які обумовлені джерелом надходження інформації та залежать від наявності протидії розслідуванню, що є визначальним для алгоритмів процесуальних дій;

– тактичні засади проведення окремих слідчих (розшукових) дій (слідчого експерименту, пред’явлення для впізнання, обшуку) відповідно до особливостей механізму вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 7 статтях у наукових фахових виданнях України, 15 тезах доповідей на наукових конференціях, у тому числі міжнародних.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями В.В. Панасюк з теми дослідження слід констатувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, переважно є обґрунтованими, об’єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та можуть бути використані надалі у:

– *науково-дослідній роботі* – для подальших наукових досліджень розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову (акт Національної академії внутрішніх справ від 3 листопада 2025 року № 504-нд);

– *освітньому процесі* – для підготовки підручників, лекцій, навчально-практичних посібників, методичних рекомендацій з навчальних курсів криміналістики, кримінального права, а також поліцейської діяльності, що використовують під час проведення різних форм навчальних занять і тренінгів у межах підготовки здобувачів (акт Національної академії внутрішніх справ від 3 листопада 2025 року № 503-оп);

– *практичній діяльності* – для розроблення та вдосконалення відомчих і міжвідомчих нормативно-правових актів, а також підготовки листів-роз’яснень до органів досудового розслідування України, оскільки дисертаційне дослідження має як необхідний теоретичний та методологічний рівень, так і практичну цінність, що сприятиме вдосконаленню їхньої процесуальної діяльності (акт Головного слідчого управління НПУ від 31 липня 2025 року № 72851-2025).

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи В.В. Панасюк відповідає встановленим вимогам. Вона структурована і складається з анотації (українською та англійською мовами), переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (188 найменувань на 20 сторінках) і

трьох додатків на 29 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 288 сторінок, із них основний текст – на 239 сторінках.

Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем дисертації згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкрито мета і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє легкості та цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані в тексті поданої праці.

Анотація у стислій формі відображає основний зміст дисертаційного дослідження, його мету, завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів. У ній наведено перелік наукових праць, у яких опубліковано основні положення дисертації. Анотацію викладено державною та англійською мовами відповідно до встановлених вимог.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, розкрито методологічну основу роботи, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дослідження, структури й обсягу дисертації.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» проаналізовано стан наукової розробленості проблематики розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку та сформовано криміналістичну характеристику цього виду кримінальних правопорушень. Особливу увагу приділено дослідженню предмета посягання, способів вчинення та приховування домашнього насильства, обстановки його вчинення, слідової картини, особи правопорушника та потерпілого.

У підрозділі 1.1 «Стан наукового розроблення проблеми розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» авторкою здійснено ґрунтовний аналіз наукових джерел, присвячених питанням домашнього насильства, особливостям його розслідування щодо осіб похилого віку як особливо вразливої категорії населення. За результатами проведеного аналізу встановлено, що окремі аспекти досліджуваної проблематики висвітлювалися в працях вітчизняних і зарубіжних учених, однак питання розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, не були предметом самостійного комплексного криміналістичного дослідження. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність подальшого наукового опрацювання особливостей криміналістичної характеристики, організації досудового розслідування та тактики проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях зазначеної категорії.

У підрозділі 1.2 «Криміналістична характеристика домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» сформовано систему криміналістично значущих відомостей про зазначену категорію кримінальних правопорушень та визначено основні елементи

криміналістичної характеристики. Встановлено, що до її структури належать: предмет посягання (психологічне, фізичне здоров'я або матеріальні об'єкти), типові способи вчинення та приховування злочину (обумовлені формою домашнього насильства), обстановка його вчинення, слідова картина, а також характеристика особи правопорушника й потерпілого. На цій підставі виокремлено типові закономірності взаємозв'язку між віковими, фізичними, психологічними та соціальними характеристиками потерпілих і механізмом учинення кримінального правопорушення.

У підрозділі 1.2.1 «Предмет посягання та способи вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку» встановлено, що предметом посягання можуть виступати фізичне та психічне здоров'я потерпілих, їх гідність, майнові права, соціальна автономія та безпека. Авторкою обґрунтовано, що предмет посягання та спосіб вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку мають комплексний і взаємопов'язаний характер, який відображає багаторівневість форм насильства та повноструктурність механізму кримінального правопорушення. Наголошено, що предмет посягання охоплює фізичне здоров'я, психоемоційний стан, гідність, майнові права та соціальну автономію осіб похилого віку. Також він може бути подвійним, поєднуючи фізичні та психологічні наслідки, що відображає взаємозв'язок форм домашнього насильства. Типові способи вчинення злочину (приниження, образи, завдання тілесних ушкоджень, обмеження в доступі до соціальних послуг і лікування, спілкування) охоплюють взаємообумовлені етапи підготовки (формування залежності, ізоляція, психологічний тиск), безпосереднього вчинення та приховування.

У підрозділі 1.2.2 «Обстановка вчинення та слідова картина» проаналізовано типові умови вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку. Встановлено, що переважна більшість таких кримінальних правопорушень вчиняється за місцем спільного проживання потерпілого та правопорушника, переважно у вечірній або нічний час. Розкрито особливості слідової картини, яка охоплює матеріальні сліди, тілесні ушкодження, медичну документацію, цифрові сліди, а також ідеальні сліди у вигляді показань потерпілих і свідків. Обґрунтовано, що характерною ознакою цієї категорії кримінальних правопорушень є систематичність насильницьких дій, що знаходить своє відображення у відповідній слідовій картині. Встановлено, що найпоширенішими формами психологічного насильства є словесні образи (61 %), погрози та приниження (32 %), залякування (27 %), що підтверджують результати опитування практиків, які акцентують на переважанні образ і принижень (82,7 %), маніпуляцій (33,3 %) та обмеження соціальних контактів (29,3 %). Фізичне насильство найчастіше вчиняють без застосування зброя (62 %), типовими є ляпаси й удари (66,7 %) і штовхання (52 %). Економічне насильство виявляється переважно в позбавленні житла, їжі або майна (67,1 %), пенсії чи доходів (52 %), перешкоджанні в отриманні медичної допомоги або залишенні без догляду (29,3–36,4 %), а також у

вчиненні дій, спрямованих на заволодіння документами на нерухоме майно потерпілих (33,8 %).

У підрозділі 1.2.3 «Особа правопорушника та потерпілого» охарактеризовано типові криміналістично значущі ознаки учасників кримінального правопорушення. Встановлено, що більшість підозрюваних – чоловіки (62,2 %) віком 25–40 років (50,7 %), які не мають стабільного доходу (47,1 %), є безробітними (32,4 %), мають попередній протиправний досвід (79,2 %). Водночас більшість потерпілих осіб похилого віку характеризуються наявністю психологічної (68 %) та фізичної вразливості (54 %), інвалідності (43 %), обмежених соціальних контактів (61 %), що поєднані з емоційною або матеріальною залежністю від підозрюваного та зумовлюють тривале замовчування фактів насильства, ускладнюючи їх своєчасне виявлення.

У підрозділі 1.2.4 «Інші елементи криміналістичної характеристики домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» авторкою обґрунтовано необхідність доповнення традиційної структури криміналістичної характеристики таким додатковим специфічним елементом, як систематичність насильницьких дій. На підставі аналізу судової практики доведено, що встановлення систематичності є визначальною умовою правильної кримінально-правової кваліфікації діяння за ст. 126¹ КК України та має ключове значення для формування предмета доказування у кримінальному провадженні.

У другому розділі дисертації «Початковий етап розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» розкрито особливості організації досудового розслідування на його початковому етапі, визначено обставини, що підлягають встановленню, систематизовано типові слідчі ситуації та охарактеризовано взаємодію слідчого з іншими суб'єктами протидії домашньому насильству.

У підрозділі 2.1 «Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування» визначено коло обставин, які мають бути з'ясовані під час розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку. Особливу увагу приділено встановленню форми домашнього насильства, його систематичності, характеру відносин між потерпілим і правопорушником, мотивів протиправної поведінки та наслідків, заподіяних потерпілому.

У підрозділі 2.2 «Типові слідчі ситуації та версії під час досудового розслідування» авторкою запропоновано класифікацію типових слідчих ситуацій залежно від джерела отримання інформації про кримінальне правопорушення та наявності протидії розслідуванню. Визначено найбільш поширені слідчі версії щодо факту вчинення домашнього насильства. Для кожної із типових ситуацій запропоновано відповідні алгоритми дій слідчого, спрямовані на забезпечення повноти та ефективності розслідування.

У підрозділі 2.3 «Взаємодія слідчого з іншими суб'єктами протидії домашньому насильству на початковому етапі розслідування» досліджено

особливості взаємодії слідчого з правоохоронними органами, соціальними службами, медичними працівниками, психологами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Позитивним є запропонована авторкою класифікація таких суб'єктів за функціональними напрямками діяльності та обґрунтування необхідності комплексної міжвідомчої взаємодії для забезпечення ефективного документування фактів домашнього насильства. Висвітлено специфіку організації взаємодії слідчого з іншими законодавчо визначеними суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі, що забезпечує комплексний підхід під час досудового розслідування та підвищує його ефективність.

У третьому розділі дисертації «Організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» авторкою досліджено особливості організації та тактики проведення огляду місця події, допиту потерпілих, призначення судових експертиз і використання спеціальних знань, а також інших слідчих (розшукових) дій. Науковий інтерес становлять розроблені рекомендації щодо проведення допиту осіб похилого віку з урахуванням їхніх вікових, психологічних та фізичних особливостей, а також пропозиції щодо використання спеціальних знань та цифрових доказів для документування фактів домашнього насильства й доведення його систематичного характеру.

У підрозділі 3.1 «Організація і тактика проведення огляду місця події» розкрито особливості огляду місця події та інших об'єктів, що мають доказове значення. Авторкою визначено перелік криміналістично значущих об'єктів огляду, серед яких житлові приміщення, сліди боротьби, тілесні ушкодження потерпілих, медична документація, документи майнового характеру, а також цифрові носії інформації.

У підрозділі 3.2 «Тактичні прийоми проведення допиту» досліджено особливості підготовки та проведення допиту потерпілих осіб похилого віку. Авторкою сформовано методичні рекомендації щодо допиту потерпілих, у яких акцентовано на мінімізації ризиків вторинної віктимізації потерпілих і забезпеченні належного документування доказів, з огляду на типові процесуальні й тактичні помилки та їх негативні наслідки. Використання складних юридичних конструкцій у запитаннях ускладнює їх розуміння потерпілими та може призводити до викривлення показань. Порушення тактико-криміналістичних вимог до оформлення протоколу (зокрема відсутність підписів, неточне або скорочене відображення відповідей) створює ризик визнання таких доказів недопустимими й необхідності повторного допиту. Наголошено, що негативний вплив має також присутність підозрюваного або осіб, які можуть чинити тиск на потерпілого, що спричиняє відмову від надання показань або їх зміну. Якщо не залучено психолога чи соціального працівника у випадках підвищеного емоційного

напруження, це може призвести до вторинної травматизації, знижує готовність до співпраці зі слідством. Ігнорування психологічних аспектів події та ознак нематеріальних форм насильства призводить до втрати важливої доказової інформації. Недооцінювання значущості події або нехтування правом потерпілого контролювати поширення інформації негативно позначається на рівні довіри та може спричинити відмову від раніше наданих свідчень.

У підрозділі 3.3 «Призначення судових експертиз і використання інших форм спеціальних знань під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» визначено можливості використання спеціальних знань під час розслідування. Проаналізовано особливості призначення судово-медичних, психологічних та психіатричних експертиз, а також використання цифрових доказів, інформації з електронних носіїв, соціальних мереж і месенджерів для підтвердження фактів домашнього насильства та його систематичного характеру.

У підрозділі 3.4 «Проведення інших слідчих (розшукових) дій» висвітлено особливості організації та проведення обшуку, слідчого експерименту, пред'явлення особи для впізнання та інших процесуальних дій. Авторкою обґрунтовано необхідність адаптації тактичних прийомів до вікових, психологічних та соціальних особливостей осіб похилого віку, а також до специфіки сімейно-побутових відносин між учасниками кримінального провадження.

Висновки, сформульовані дисертанткою, логічно випливають зі змісту проведеного дослідження, відповідають поставленій меті та завданням, а також відображають основні результати дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертація В.В. Панасюк відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальні наукові та практичні завдання.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувачки. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію **Вікторії Вікторівни Панасюк**, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. На погляд офіційного опонента, зміст підрозділу 1.2 «Криміналістична характеристика домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку», присвяченого криміналістичній характеристиці домашнього насильства щодо осіб похилого віку, потребує більш детального обґрунтування кореляційних зв'язків між її окремими елементами. Зокрема, доцільно було б більш детально розкрити, яким чином вікові, фізичні, психологічні та соціальні особливості потерпілих осіб похилого віку впливають на вибір правопорушником способу вчинення насильства. Крім того, науковий інтерес становить питання взаємозв'язку запропонованого авторкою елемента «систематичність насильницьких дій» з іншими складовими криміналістичної характеристики, насамперед зі способом

вчинення кримінального правопорушення, особою правопорушника та потерпілою особою та слідовою картиною.

2. У підрозділі 2.1 «Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування» авторка детально досліджує обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, приділяючи увагу особливостям доказування окремих елементів складу кримінального правопорушення та його криміналістично значущим ознакам. Водночас у роботі відсутній узагальнений та систематизований перелік таких обставин, що дещо ускладнює сприйняття авторської позиції щодо їх структури та змісту. У зв'язку з цим доцільно уточнити, які саме обставини, на думку авторки, мають першочергове значення для встановлення та доказування у кримінальних провадженнях щодо вчинення домашнього насильства стосовно осіб похилого віку.

3. На погляд офіційного опонента, авторкою визначається, що спосіб вчинення даного роду кримінальних правопорушень є повноструктурним (стор. 65 дисертації), охоплюючи етапи підготовки, безпосереднього вчинення та приховування. Водночас у роботі зазначається про наявність у значній кількості слідчих ситуацій протидії розслідуванню. У зв'язку з цим доцільно було б більш конкретно розкрити зміст такої протидії, її типові форми та способи прояву, а також уточнити, з боку яких саме суб'єктів кримінального провадження вона найчастіше здійснюється.

Однак, зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію офіційного опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертантка відповідально дотримала норми законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота В.В. Панасюк є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація **Панасюк Вікторії Вікторівни** на тему «**Розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку**», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, які характеризуються науковою новизною у постановці та вирішенні актуальної науково-прикладної проблеми розроблення

теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо організації та здійснення досудового розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку.

2. Дисертація **Панасюк Вікторії Вікторівни** на тему «Розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку», є завершеною працею, повністю відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка **Панасюк Вікторія Вікторівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

**Офіційний опонент –
Доцент кафедри теорії та історії
держави і права Національного
університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат юридичних наук, доцент**

Світлана АВРАМЕНКО

